

TEŠKOĆE U UPRAVLJANJU FINANSIJSKIM RIZICIMA I PRIMENI MRS/MSFI REALNOG SEKTORA U REPUBLICI SRBIJI

Nebojša Jeremić, Jovan Bogdanović

Telekom Srbija a.d., Beograd, Srbija

Apstrakt:

Primena MRS/MSFI standarda u poslovnoj praksi privrednih subjekata u Srbiji je otežana bez dodatnih pojašnjenja i instrukcija zasnovanih na aktuelnoj praksi iz realnog privrednog života. Privredni i politički ambijent Republike Srbije od uvođenja MRS/MSFI pa do danas karakteriše: nerazvijena privreda, nerazvijeno finansijsko tržište, nestabilnost uslova poslovanja, česte izmene zakonskih propisa, visoka inflacija i promene kursa domaće valute, što uslovljava nepovoljan privredni ambijent za poslovanje, pa samim tim i za potpunu primenu MRS/MSFI. Upravljanje finansijskim rizicima u Srbiji nailazi na mnoga sistematska ograničenja: pravni okvir, poreski tretman, nesolventnost privrednih subjekata i plitko finansijsko tržište. Finansijske institucije su daleko više odmakle u upravljanju finansijskim rizicima nego subjekti iz realnog sektora privrede. Situaciju dodatno komplikuje i nedovoljno razvijena svest o ulozi interne revizije i potrebi hedžovanja kamatnim i deviznim rizicima privrednih društva u Srbiji.

Ključne reči:

računovodstveni standardi, finansijsko izveštavanje, finansijski rizici, privredna društva u Srbiji, interna revizija.

1. GLOBALNA PRIMENA MRS/MSFI

Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) i Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (MSFI) su nastali kao rezultat prakse i inicijative profesionalnih organizacija samih računovođa. Cilj računovodstvenih standarda je olakšanje i unapređenje prakse računovodstvenog informisanja i smanjenja razlika u računovodstvenoj praksi između zemalja, a sve kako bi se unapredilo računovodstveno izveštavanje. Kvalitetno računovodstveno izveštavanje igra ključnu ulogu u funkcionisanju finansijskih tržišta i povećanju društvenog blagostanja. Računovodstveni standardi postaju obavezna osnova finansijskog izveštavanja. Osnovni ciljevi uvođenja obavezne primene MRS/MSFI bili su:

- ♦ harmonizacija propisa u računovodstvenoj oblasti i usaglašavanje sa međunarodnom regulativom;
- ♦ standardizacija, odnosno unificiranost i transparentnost finansijskog izveštavanja;
- ♦ obezbeđenje opšterazumljivih, relevantnih i uporedivih računovodstvenih informacija između zemalja i
- ♦ nesmetano i lakše poslovno komuniciranje i donošenje odluka raznih interesnih grupa na osnovu računovodstvenih informacija (vlasnici kapitala, zaposleni, investitori, regulatorna tela, kreditori, poslovni partneri, sindikati i drugi).

Proces globalizacije i međunarodne integracije tržišta kapitala iziskuju potrebu za harmonizacijom finansijskih izveštaja raznih zemalja. Obezbeđenje podataka i informacija za uporedne analize, internacionalizaciju protoka roba, usluga i kapitala tj. nesmetano komuniciranje svih učesnika na svetskim tržištima kapitala je svrha standardizacije u oblasti računovodstvenog izveštavanja. Povećanje uporedivosti računovodstvenih praksi omogućuje se Međunarodnim računovodstvenim standardima. Oni su uglavnom u obliku normi ponašanja i postupaka u profesionalnom radu računovođa da bi njihove informacije o poslovanju nekog ekonomskog subjekta bile kvalitetne za potencijalne zainteresovane korisnike tih informacija. Uloga međunarodnih računovodstvenih standarda sastoji se u smanjenju razlika u pripremi i prezentaciji finansijskih izveštaja poslovnih subjekata pojedinih zemalja, u kontekstu otklanjanja barijera na putu međusobnog razumevanja i komuniciranja.

Cilj donošenja MRS/MSFI nije bio i nije da zamene zakonu ili profesionalnu regulativu računovodstva ni u jednoj pojedinačnoj zemlji. Članovi Komiteta za međunarodne računovodstvene standarde (IASB) imaju samo obavezu da, tamo gde je nacionalna regulativa, po svim bitnim pitanjima, usaglašena sa MRS, tu činjenicu navedu. Tamo gde nacionalna regulativa odstupa od MRS, od članova IASB se zahteva da ukažu odgovarajućim regulativnim organima na koristi koje pruža usaglašavanje nacionalne regulative sa rešenjima sadržanim u MRS. Uvođenje MRS/MSFI, kao i njihov dalji razvoj nastali su i razvijaju se na osnovu najboljih iskustava finansijskog izveštavanja razvijenih zemalja. Radi se o zemljama sa razvijenim privredama u kojima postoje aktivna tržišta za sve vrste sredstava i obaveza, malom inflacijom, relativno malim promenama kursa nacionalne valute u odnosu na strane valute i razvijenim tržištima hartija od vrednosti. Osim toga, radi se i o zemljama u kojima postoji duga istorija i praksa u finansijskom izveštavanju.

2. PRIMENA MRS/MSFI U REPUBLICI SRBIJI

Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) i Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (MSFI) su osnova na kojoj se zasniva računovodstvo privrednih subjekata u Republici Srbiji. U skladu sa novim Zakonom o računovodstvu "Referenca [1]" MSFI predstavljaju Okvir za pripremanje i prikazivanje finansijskih izveštaja (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements), Međunarodni računovodstveni standardi - MRS (International Accounting Standards - IAS), Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja - MSFI (International Financial Reporting Standards - IFRS) i sa njima povezana tumačenja, izdata od Komiteta za tumačenje računovodstvenih standarda (International Financial Reporting Interpretations Committee - IFRIC), naknadne izmene tih standarda i sa njima povezana tumačenja, odobreni od Odbora za međunarodne računovodstvene standarde (International Accounting Standards Board - IASB), čiji je prevod utvrdilo i objavilo Ministarstvo finansija. Prevod koji utvrđuje i objavljuje Ministarstvo finansija čine osnovni tekstovi MRS, odnosno MSFI, izdati od Odbora za međunarodne računovodstvene standarde, kao i tumačenja izdata od Komiteta za tuma-

čenje računovodstvenih standarda u obliku u kojem su izdati, i koji ne uključuju osnove za zaključivanje, ilustrujuće primere, smernice, komentare, suprotna mišljenja, razrađene primere i drugi dopunski objašnjavajući materijal koji može da se usvoji u vezi sa standardima, odnosno tumačenjima, osim ako se izričito ne navodi da je on sastavni deo standarda, odnosno tumačenja "Referenca [12]".

U skladu sa gore navedenim Zakonom o računovodstvu, MSFI se primenjuje za priznavanje, vrednovanje, prezentaciju i obelodanjivanje pozicija u finansijskim izveštajima za velika pravna lica, matična pravna lica (pravna lica koja imaju obaveznu sastavljanja konsolidovanih finansijskih izveštaja) i javna društva. Pravna lica koja primenjuju MRS/MSFI obavezna su da imaju Pravilnik o računovodstvu i računovodstvenim politikama koji treba da se usklađuje sa novousvojenim MSFI, kao i izmenama i dopunama postojećih MRS. Mala i srednja pravna lica za priznavanje, vrednovanje, prezentaciju i obelodanjivanje pozicija u finansijskim izveštajima primenjuju Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja za mala i srednja preduzeća (MSFI za MSP) počev od finansijskih izveštaja koji se sastavljaju na dan 31. decembar 2014. godine. U suštini MSFI za MSP predstavljaju pojednostavljene MSFI koje primenjuju velika pravna lica i koji su odobreni od Odbora za međunarodne računovodstvene standarde (IASB), čiji je prevod utvrdilo i objavilo Ministarstvo finansija.

Prilikom analize primene i teškoća u primeni MRS/MSFI u našoj zemlji koristili smo normativni metod u proučavanju zakonskih propisa o računovodstvu, reviziji, privrednim društvima, prevoda MRS i MSFI, podzakonskih akata Narodne banke Srbije i sl. Ovaj metod podrazumeva pronalaženje normi i univerzalnih pravila koji treba da omogućе definisanje jedinstvenih smernica u primeni računovodstvenih standarda, kao i standarda koji se odnose na finansijsko izveštavanje u privrednim društvima. Istorijski metod je korišćen u cilju pregleda razvoja upravljanja rizicima i primeni računovodstvenih standarda od početka krize 2008. godine pa sve do 2014. godine. Istraživački rad je podrazumevao korišćenje dostupnih podataka koji se nalaze u različitim publikacijama vezanih za opisanu problematiku kao što su priručnici, zakoni, obrazloženja i sl.

3. TEŠKOĆE U PRIMENI MRS/MSFI U REPUBLICI SRBIJI

Nepovoljan privredni ambijent za poslovanje u našoj zemlji, opterećen nasleđenim problemima iz prošlosti i nedostatkom sistemskih rešenja koja bi omogućila izvesnost i sigurnost poslovanja, predstavlja ograničavajući faktor za potpunu primenu MRS/MSFI. I pored napora koji ulažu kreatori računovodstvenih standarda, teškoće u primeni finansijskog izveštavanja u skladu sa MRS/MSFI proizilaze iz karakteristika samih standarda i privrednog ambijenta i uslova u kojima posluju pravna lica koja neposredno primenjuju MRS/MSFI. Neke od osnovnih teškoća u vezi sa adekvatnom, pravilnom i potpunom primenom MRS/MSFI u Srbiji se mogu ukratko svesti na sledeće:

- ♦ Kašnjenje u zvaničnim prevodima novodonetih MSFI kao i izmenama i dopunama revidiranih MRS i novodonetih tumačenja. Rešenje o utvrđivanju prevoda osnovnih tekstova MRS/MSFI, kao i tumačenja u skladu sa Zakonom, donosi ministar finansija Republike Srbije. Tek 13.03.2014. godine "Referenca [12]", odnosno posle pune četiri godine su stavljena van snage Rešenje Ministra finansija broj 401-00-1380/2010-16 od 5. oktobra 2010. godine i Rešenje Ministra finansija i ekonomije broj 011-00-738/2003-01 od 30. decembra 2003. godine ("Službeni glasnik RS", broj 133/03).
- ♦ Određena terminologija korišćena u prevodu često je nerazumljiva, što korisnicima otežava pravilno razumevanje pojedinih odredbi pa i celih MRS/MSFI.

- ♦ MRS/MSFI su po svojoj prirodi kompleksni, obimni i permanentno se menjaju i proširuju. Oni su takođe i veoma zahtevni što se posebno odnosi na: bezuslovnu primenu svih MRS/MSFI, bez mogućnosti odstupanja od bilo kog MRS/MSFI ukoliko se želi obelodaniti da su finansijski izveštaji sastavljeni u skladu sa MRS/MSFI. Posebno veliki zahtevi prilikom izrade finansijskih izveštaja se odnose na obelodanjivanje, koji zahtevaju izuzetnu stručnost, profesionalnost i znanje računovođe kao i dosta vremena za njihovo sastavljanje, neusklađenost pojedinih zahteva za obelodanjivanje sa domaćom zakonskom regulativom naročito s aspekta zaštite i poverljivosti podataka i informacija (npr. obelodanjivanja u vezi sa sudskim sporovima, kršenja ugovornih obaveza u vezi kredita, naknada ključnom rukovodstvu, fer vrednost finansijskih instrumenata, izloženost riziku itd.).
- ♦ Pojedini MRS/MSFI ne sadrže dovoljno jasna i koncizna objašnjenja ili su ta objašnjenja često u koliziji, što ostavlja prostor za različita tumačenja od strane računovođa i drugih korisnika MRS/MSFI pri njihovoj primeni.
- ♦ Nedovoljno poznavanje MRS/MSFI od strane određenih računovođa koji su odgovorni za finansijsko izveštavanje, koje je posledica obima i kompleksnosti MRS/MSFI, nepostojanje dovoljno instruktuiranih i koncipiranih obuka koje bi se usmerile na praktičnu primenu i probleme u primeni MRS/MSFI i nerazumevanje od strane pojedinih domaćih vlasnika kapitala o značaju i neophodnosti kontinuirane obuke iz MRS/MSFI.
- ♦ Ograničena mogućnost primene pojedinih MRS/MSFI u Srbiji uslovljena je nerazvijenosti tržišta i nepostojanjem iskustva u vezi sa razumevanjem i računovodstvenim obuhvatanjem specifičnih transakcija. Na primer, ne postoji dovoljno iskustva i znanja u primeni računovodstva hedžing transakcija, obelodanjivanja fer vrednosti finansijskih instrumenata, utvrđivanja fer vrednosti neto imovine sticoca na dan sticanja i utvrđivanje goodwilla itd.
- ♦ Nedostatak iskustva i stručnosti računovođa prilikom računovodstvenog vrednovanja i obuhvatanja određenih bilansnih pozicija u skladu sa MRS/MSFI, što zahteva angažovanje eksternih stručnjaka, a samim tim i uvećanje troškova finansijskog izveštavanja i troškova privrednih društava (na primer: utvrđivanje fer vrednosti finansijskih instrumenata i instrumenata kapitala, žigova odnosno brendova, nekretnina, obračun rezervisanja, testiranje obezvređenja, računovodstveno obuhvatanje poslovnih kombinacija itd.).

4. RIZICI U KORPORATIVNOJ KULTURI PREDUZEĆA U REPUBLICI SRBIJI

Privredna društva u Republici Srbiji na ukupnom nivou, već godinama, posluju negativno, pa su i 2013. godini iskazala negativan neto finansijski rezultat. Ovakve tendencije, imaju za posledicu rast kumuliranih gubitaka, što povlači i dodatni rizik privrednim subjektima u poslovanju. U 2013. godini sa neto gubitkom je poslovala trećina privrednih društava, što na nivou privrede ukupno iznosi čak 469 mlrd dinara "Referenca [8]". U takvim okolnostima lako se može zaključiti da je izloženost srpskih preduzeća finansijskim rizicima značajna. Premda je aktuelna globalna kriza nastala u finansijskom sektoru, problemi su se svom snagom, prelili na realni sektor privrede. Zakon o privrednim društvima, kao ključni krovni pravni propis daje smernice kako da se oblikuje kontrolno okruženje u srpskim preduzećima. Upravljačka tela preduzeća kao što su izvršni odbor, komisija za reviziju i nadzorni organi odgovorni su za praćenje efektivnosti internih kontrola kompanije i sistema upravljanja rizicima, kako bi se osiguralo da su značajni rizici

prepoznati i da postoje odgovarajuće kontrole kako bi se rizici ublažili i umanjili. Globalna kriza je pokazala da zaposleni u organizacionim celinama koji se bave internom revizijom, strateškim planiranjem, upravljačkim računovodstvom vrlo često nisu bili u stanju da svoje informacije o razmerama rizika na vreme kanališu do najvišeg menadžmenta. Zakon o privrednim društvima (član 451. "Referenca [9]") definiše da u javnim akcionarskim društvima najmanje jedno lice nadležno za unutrašnji nadzor poslovanja mora ispunjavati uslove propisane za internog revizora u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija. Broj ovlašćenih internih revizora je 107, prema javnom registru Komore ovlašćenih revizora Srbije "Referenca [13]", dok je istovremeno broj obveznika koji moraju da imaju zaposlenog internog revizora blizu 1000 (ako se uzmu u obzir i finansijske institucije i privredna društva koja se kotiraju na berzi "Referenca [9]"). Praksa interne revizije relativno je mlada u našoj zemlji i nedovoljno razvijena, pa mora da bude strateško opredeljenje države Srbije da, osim s domaćim propisima, rad interne revizije bude usklađen i sa zahtevima međunarodnih standarda profesionalne prakse internih revizora međunarodno priznatog Instituta internih revizora i Etičkim kodeksom profesije interne revizije. Korporativna praksa u Srbiji ali i zakon "Referenca [9]" poverava značajnu ulogu Komisiji za reviziju u upravljanju rizicima u srpskim privrednim društvima, koja priprema, predlaže i proverava sprovođenje računovodstvenih politika i politika upravljanja rizicima, ispituje primenu računovodstvenih standarda u pripremi finansijskih izveštaja i ocenjuje sadržinu finansijskih izveštaja, zatim vrši nadzor nad postupkom revizije, uključujući i određivanje ključnih pitanja koja treba da budu predmet revizije i proveru nezavisnosti i objektivnosti revizora i dr. Jedan od razloga zašto proces upravljanja rizikom nije dao očekivane rezultate je i to što je u prethodnom periodu fokus bio na procesu interne kontrole u službi finansijskog izveštavanja, a ne na širem kontekstu upravljanja rizikom u skladu sa okvirom koji je postavila organizacija COSO (*Committee of Sponsoring Organisation of the Treadway Commission*). Tabela prikazuje najefikasnije i najefektivnije linije odbrane za efektivni proces upravljanja rizikom i sistem interne kontrole:

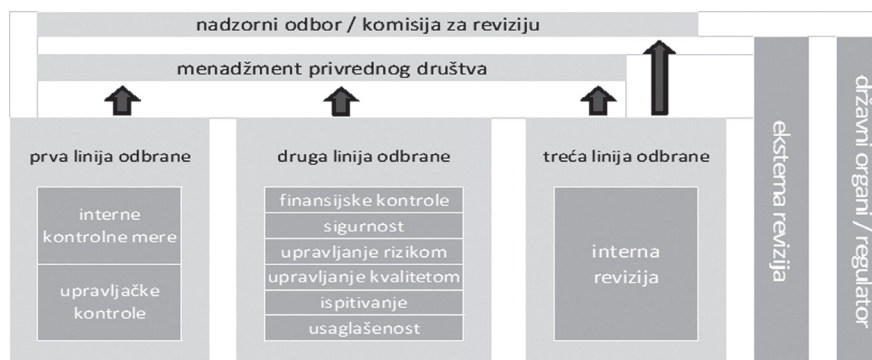
U modelu koji sistematizuje najbolju korporativnu praksu razvijenih tržišnih privreda prva linija ima vlasništvo, odgovornost i obavezu polaganja računa. Druga linija zadužena je za metodologiju i nadzor, a treća linija obezbeđuje uveravanje u efikasno upravljanje rizicima i efektivnim internim kontrolama. Linije izveštavanja prikazuju funkcionalno izveštavanje interne revizije direktno ka komisiji za reviziju što pruža nezavisnost od izvršnih tela i obezbeđuje potreban nivo objektivnosti. Eksterna revizija može se smatrati dodatnom linijom odbrane van organizacije, sa ograničenim mandatom i specifičnim obimom u cilju davanja mišljenja o finansijskim izveštajima. O značaju koji revizija ima, najbolje potvrđuje činjenica da će prvo poglavlje u pregovorima sa EU biti poglavlje 32.

5. EFEKTIVNI PROCES UPRAVLJANJA RIZICIMA I SISTEM INTERNE KONTROLE

Srpske kompanije su u svom redovnom poslovanju u različitom obimu izložene određenim finansijskim rizicima. Sistematizujući rizike kojima je izložen, privredno društvo sprečava pojavu da, s jedne strane, neki značajniji rizik bude izostavljen ili neprimereno kontrolisan, a da, s druge strane, za upravljanje nekim drugim manje značajnim rizicima se neefikasno angažuju resursi. Najčešće su to tržišni rizik (koji obuhvata: rizik od promene kursa stranih valuta, rizik od promene kamatnih stopa i cenovni rizik), rizik likvidnosti i kreditni rizik. Upravljanje rizicima u kompanijama se po pravilu usmerava na minimiziranje potencijalnih negativnih uticaja na finansijsku poziciju i poslovanje Društva u situaciji nepredvidivosti finansijskih tržišta, a to srpska preduzeća po pravilu definišu računovodstvenim politikama, "član 29 Referenca [1]". Tržišni rizik je rizik od promena u tržišnim cenama kao što su: devizni kursevi, kamatne stope i cene instrumenata kapitala, koje mogu imati negativan efekat na prihode Društva ili na vrednost njegovih finansijskih instrumenata. Kreditni rizik je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital privrednog društva zbog neizvršavanja obaveza dužnika tj kupaca prema tom entitetu. U Srbiji je nažalost situacija takva da ni država preko svojih direktnih i indirektnih korisnika budžeta Referenca [15], niti privredna društva redovno izmiruju svoje obaveze "Referenca [3]".

Cilj upravljanja tržišnim rizikom je kontrola izloženosti tržišnom riziku u okviru prihvatljivih parametara, uz ostvarenje optimalnog prinosa. U srpskim okolnostima otvoreno je pitanje koliko su preduzeća izložena značajnijem riziku od promene cena vlasničkih hartija od vrednosti imajući u vidu sledeća ograničenja:

- ♦ da istima najviše trguju finansijske institucije, o kojima se u delu upravljanja rizicima „brine“ NBS. Izloženost banaka prema državi po osnovu HoV i drugih plasmana dovodi do negativne povratne sprege i problema „istiskivanja“ privatnog sektora. Na važnost tog problema ukazuje "Referenca [10]".
- ♦ brojač Agencije za privredne registre "Referenca [11]" ukazuje da je registrovano na dan 09.10.2014. godine 114.780 privrednih društva, a preduzetnika gotovo duplo više, odnosno 217.362, dok je na *Prime i standard listingu* akcija Beogradske berze manje od 10 kompanija.
- ♦ pokazatelj nenaplaćenih kredita, kao važan pokazatelj kreditnog rizika, koji je od početka 2014. godine skočio za blizu 50% ukazuje na rastuću nelikvidnost privrede. "Referenca [3]" pokazuje učešće doznje u dugu po osnovu bankarskih kredita na dan 31.12.2013. godine kod pravnih lica koji je iznosio 15,4% dok je na dan 30.09.2014. godine iznosio 22,5%.
- ♦ statistika koju pokazuje sledeća tabela "Referenca [4]" Beogradske Berze, gde se vidi da je sa blizu milion tran-

Slika 1: Udruženje internih revizora Srbije, Smernica: tri linije odbrane za efektivni proces upravljanja rizikom i sistem interne kontrole, mart 2013. godine str 4.

sakcija u poslednje tri godine ostvaren promet koji ne čini ni 2% godišnjeg BDP Srbije.

Godina	Promet u RSD	Promet u EUR	Broj transakcija
2014.	16.472.842.791	142.111.220	191.144
2013.	30.164.364.465	267.006.644	344.109
2012.	24.988.496.333	219.765.572	483.013

Visok nivo deviznog rizika kome su izloženi privreda i stanovništvo nije uticao da realni sektor aktivnije koristi instrumente zaštite od deviznog kursa usled nedovoljno razvijene svesti o potrebi hedžovanja kod klijenata. Kada je reč o regulatornom aspektu u Republici Srbiji, Narodna banka Srbije je donela Odluku o obavljanju poslova sa finansijskim derivatima "Referenca [5]". Zakoni koji su omogućili iskorak su Zakon o deviznom poslovanju "Referenca [6]" kojim između ostalog se uređuju plaćanja, naplaćivanja i prenosi između rezidenata i nerezidenata (u stranim sredstvima plaćanja i u dinarima) i Zakon o tržištu kapitala "Referenca [7]" gde je u članu 2. propisano koji su to finansijski instrumenti u pitanju. Pre 2011. godine banke gotovo da nisu zabeležile transakcije terminske kupovine deviza od klijenata iz realnog sektora. Dakle, tek se u poslednje tri godine konačno ostvario pomak u glavnim preprekama da se realni sektor bori sa deviznim rizikom, a te prepreke su bile: neprecizno i sveobuhvatno zakonsko definisanje finansijskih derivata i nepostojanje međunarodno standardizovanog ugovora o obavljanju poslova sa finansijskim derivatima¹ (*International Swaps and Derivatives Agreement* – ISDA). Premda su pravne prepreke otklonjene, nedovoljna ponuda instrumenata upravljanja rizicima od strane domaće bankarske industrije, kao i nedovoljno znanje menadžera u srpskim preduzećima o korišćenju ovih instrumenata, najvažniji su razlozi zašto se u srpskoj privredi ne koriste sofisticiraniji instrumenti upravljanja finansijskim rizicima. To potvrđuje da je samo 28 domaćih preduzeća u poslednjem kvartalu 2013. godine koristilo mogućnost zaštite od deviznog rizika putem zaključivanja te vrste transakcija s bankama. Prosečna ponderisana ročnost terminske kupovine deviza iznosila je 17 dana, a prosečna vrednost ugovora o terminskoj kupovini deviza rezidenata iznosila je 0,7 mln evra. Prosečna ponderisana ročnost terminske kupovine deviza iznosila je samo 17 dana, pri čemu je najduža prosečna ponderisana ročnost zabeležena u novembru 2013. godine – 21 dan. Prosečna vrednost ugovora o terminskoj kupovini deviza rezidenata iznosila je 0,7 mln evra.

6. ZAKLJUČAK

U uslovima globalizacije svetske privrede, proces standardizacije i harmonizacije finansijskog izveštavanja je neminovan. Nesporno je da u praksi privredni subjekti imaju puno problema, dilema, pitanja i nejasnoća u vezi sa primenom MRS/MSFI. U tom pogledu neophodno je u narednom periodu razmotriti uvođenje nacionalnih računovodstvenih propisa koji bi bili prilagođeni domaćem privrednom ambijentu i uslovima poslovanja privrednih društava uz uvažavanje MRS/MSFI, kao i uvođenje obavezne obuke i permanentne edukacije u vezi sa navedenim računovodstvenim standardima. Upravljanje finansijskim rizicima u Srbiji nailazi na mnoga makroekonomska ograničenja kao što su pravni okvir, poreski tretman i visoki

¹ Tačka 7. Odluke koja je stupila na snagu 24.07.2013. godine utvrdila je da se svi navedeni poslovi obavljaju u skladu sa standardizovanim okvirnim ugovorom o finansijskim derivatima koji je uobičajen u poslovnoj praksi, odnosno na način uobičajen u međunarodnoj poslovnoj praksi.

transakcioni troškovi (velika razlika između baznih stopa stranih valuta u odnosu na dinar). Takođe, i na mikronivou postoji nedovoljno razvijena svest o potrebi hedžovanja kod samih klijenata. Neretko, rukovodstvo kompanija, što nije samo slučaj u Srbiji ne daje prioritet ovim informacijama, što zbog nerazumevanja što zbog činjenice da bi adekvatan odgovor na rizik na nivou kompanije suzio njihove mogućnosti zarade. Upravljanje rizicima, kao i interna revizija, su relativno novi instituti u našem pravnom, ekonomskom i institucionalnom sistemu. Stoga i praksa na ovim poljima nije bogata, a ni puna usklađenost sa međunarodnim standardima i najboljom međunarodnom praksom nije postignuta. Sve je to uticalo da se problemi prenesu svom silinom na kompanije iz nefinansijskog dela privrede, bilo kao deo lančanog efekta bilo kao okidač za ispoljavanje problema korporativnog upravljanja svojstvenih samo realnom sektoru. Upravljanje finansijskim rizicima je "živa" materija, koja se postepeno uvodi, menja i prilagođava, što kroz delovanje regulatora, asocijacija i samoregulaciju, preko imperativnih propisa, "mekog" prava, standarda, priručnika, obuka i drugih instrumenata ujednačavanja i unapređenja prakse i ekspertize, što kroz autonomnu praksu. Jedna od otežavajućih okolnosti na tom putu je, svakako, neujednačena terminologija, odnosno neujednačeno definisanje pojmova (npr. interni nadzor, unutrašnji nadzor, interna revizija i dr.), što otežava primenu u praksi i usklađivanje sa međunarodnim standardima. Upravljanje rizicima na nivou privrednih društva treba da obuhvati sve učesnike, ne samo zaposlene i niže rukovodstvo, nego i srednji i viši menadžment. Viši menadžment, uključujući direktora, može da ima težnju da prebaci odgovornost za upravljanje rizicima na zaposlene i niže upravljačke strukture, kako bi sakrio sopstvene slabosti na polju upravljanja rizicima. Iz tog razloga, politika upravljanja rizicima treba da uključi sve nivoe organizacije i upravljanja, da bude deo strateškog i programskog planiranja, da se razmatra prilikom procene strateških politika i odluka, pripreme i odobrenja završnog račun i finansijskog plana, procene učinaka, upravljanja projektima i saradnje sa partnerima. Pored toga, potrebno je sprovesti obuke i druge oblike stručnog usavršavanja o važnosti upravljanja rizicima. Ove pretpostavke treba da dovedu do toga da politika upravljanja rizicima bude ugrađena u poslovanje, upravljanje i donošenje odluka ovlašćenih i odgovornih lica.

LITERATURA

- [1] Zakon o računovodstvu, (Sl. glasnik RS br. 62/13)
- [2] Grupa autora, "Praktična primena MSFI u Republici Srbiji", Računovodstvo, Srbija, Beograd, Savez računovođa i revizora Srbije
- [3] Kreditni biro UBS, podaci za septembar 2014. Sajt Udruženja banaka Srbije <http://www.ubs-asb.com> pristup 12.10.2014. godine (Učešće docnje u dugu po osnovu bankarskih kredita koji su uzela pravna lica i preduzetnici)
- [4] Izveštaj Beogradske Berze za 2013. godinu <http://www.belix.rs/trgovanje/izvestaj/godisnji> pristup 09.10.2014. godine
- [5] Odluka o obavljanju poslova sa finansijskim derivatima ("Sl. glasnik RS", br. 85/2011 i 62/2013)
- [6] Zakon o deviznom poslovanju ("Sl. glasnik RS", br. 62/2006, 31/2011 i 119/2012).
- [7] Zakon o tržištu kapitala ("Sl. glasnik RS", br. 31/2011)
- [8] Izveštaj Agencije za privredne registre (<http://www.apr.gov.rs/odnosaizajavnošcu/vesti> pristup 03.10.2014. godine)
- [9] Zakon o privrednim društvima (Sl. glasnik RS br. 36/11, 99/11, 83/14)
- [10] Godišnji izveštaj NBS o stabilnosti finansijskog sistema u 2013. godini, mart 2014.
- [11] Brojač Agencije za privredne registre <http://www.apr.gov.rs/> pristup 09.10.2014.

- [12] Rešenje o utvrđivanju prevoda konceptualnog okvira za finansijsko izveštavanje i osnovnih tekstova međunarodnih računovodstvenih standarda, odnosno međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (Sl. glasnik RS br. 35/14)
- [13] Javni registar Komore ovlašćenih revizora Srbije http://www.kor.rs/registri_izdatih_sertifikatai_interni.asp
- [14] Prime Listing, Standard Listing, Open Market i MTP, dostupno u javnim registrima Beogradske berze http://www.belex.rs/trzista_i_hartije/trzista pristup 09.10.2014. godine
- [15] Pregled iz registra po Zakonu o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama – Ministarstvo finansija Srbije
- [16] http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/Registar%20komercijalne%20transakcije/2014%20novembar/republika%2007_11_2014_.pdf pristup 09.10.2014. godine

DIFFICULTIES IN FINANCIAL RISKS MANAGEMENT AND THE APPLICATION OF IAS/IFRS IN REAL SECTOR IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Nebojša Jeremić¹, Jovan Bogdanović²

¹ Telekom Srbija a.d., Takovska 2, Beograd, Serbia, nebojsaje@telekom.rs

² Telekom Srbija a.d., Takovska 2, Beograd, Serbia, jovanb@telekom.rs

Abstract:

The implementation of IAS/IFRS standards in Serbian business practices is difficult without additional explanations and instructions based on the actual practice of real economic life. The economic and political environment of the Republic of Serbia since the introduction of IAS/IFRS until now, characterized by: an underdeveloped economy, the underdeveloped financial market, instability of business conditions, frequent changes in law regulations, high inflation and changes in exchange rate of the domestic currency. All those factors cause unfavorable economic environment for business, and therefore for the full implementation of IAS/IFRS. Management of financial risks in Serbia encounters many systemic obstacles: legal framework, tax treatment, insolvency of companies and shallow financial market. Financial institutions have far more advantage in management of financial risks than subjects in the real sector of the economy. The situation is further complicated by the underdeveloped awareness of the role of internal audit and awareness of Serbian companies to hedge interest and currency risks.

Key words:

accounting standards,
financial reporting,
financial risks,
Serbian companies,
internal audit.